

Het begin volgt op het einde

Rebecca Solnit

Het
begin
volgt op
het einde

over een veranderende wereld

Nieuw Amsterdam

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *The Beginning Comes After the End.*

Notes on a World of Change

Granta Books

© 2026 Rebecca Solnit

© 2026 Inger Limburg / Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar
gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch
of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is
uitdrukkelijk niet toegestaan.

*All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.*

Omslagontwerp Pankra

Foto auteur © Trent Davis Bailey

NUR 740

ISBN 9789046836286

www.nieuwamsterdam.nl

Nieuw Amsterdam maakt deel uit van Park Uitgevers

‘We zitten vast in een onontkoombaar netwerk van wederkerigheid, verstrikt in een gemeenschappelijk weefsel van het lot. Wat de één direct raakt, raakt allen indirect.’

—Martin Luther King

‘Wat we nu doormaken is een opstand tegen de toekomst. De toekomst zal zegevieren.’

—Anand Giridharadas

‘Wij zijn de voorouders van morgen, dus gedragen we ons daar ook naar.’

—Madonna Thunder Hawk

Inhoud

- 1 Tegen de stroom in 9
 - 2 Gevleugelde zaden 19
 - 3 Varianten van onzichtbaarheid 30
 - 4 Het gemeenschappelijk weefsel van het lot 43
 - 5 De schaduw van het verleden 57
 - 6 De afscheiders 83
 - 7 De honing en de bijenkorf 101
 - 8 De rivier verbreedt zich 123
 - 9 Nog even dit 153
- Dankwoord 167
- Noten 173
- Over de auteur 189

1 Tegen de stroom in

De heuveltop met uitzicht op de oceaan had niet bepaald de uitstraling van een plek waar, in de woorden van de dichter Seamus Heaney, hoop en geschiedenis met elkaar rijmde, waar een oude voorspelling in vervulling was gegaan en de geschiedenis ten langen leste was uitgekomen bij gerechtigheid. Op die ochtend van 17 oktober 2024 stonden we met een stuk of dertig mensen in het gras van vorig jaar, dat aan het eind van het regenseizoen een goudgele tint had aangenomen en daarna, tijdens het lange, droge seizoen van Californië, was verkleurd tot vaalbruin. De aarde oogde dor. In het noorden liepen de heuvels steil af naar een riviertje dat, op de plek waar het uitmondde in de oceaan, overging in een getijdenzone met een mengeling van zoet en zout water. In het oosten strekten zich kilometers aan akker- en weidegrond uit. Vanaf de Stille Oceaan kwam een stevige, gestage wind, die de lucht schoonblies en het moeilijk maakte om elkaar te verstaan, maar desondanks werd er gesproken.

We bevonden ons zo'n honderd kilometer ten noorden van San Francisco, op een gebied van circa 190 hectare dat vanaf de negentiende eeuw door witte mensen als ranch was gebruikt, onlangs was aangekocht door de Western Rivers Conservancy en vervolgens voorgoed was overgedragen aan de zorg van de Federated Indians van Graton Rancheria, en er waren leden van de Gra-

ton-stam aanwezig. Het glooiende grasland langs de zuidoever van de Estero de San Antonio was een van de vele stukken grond in Noord-Amerika die dat jaar werden teruggegeven aan de oorspronkelijke hoeders. In de voorgaande jaren waren milieuorganisaties en de met grondbeheer belaste overheidsinstanties geleidelijk steeds meer gaan inzien dat de gebieden het best zouden worden beschermd en hersteld als ze in inheemse handen waren. Inheemse groepen drongen er al veel langer op aan om het land door hen te laten beheren en hun de rechten terug te geven.

In oktober 2024 was een paar honderd kilometer noordelijker aan de Californische kust ook een gigantisch project afgerond, waarbij in de 422 kilometer lange rivier de Klamath vier dammen waren afgebroken – het resultaat van decennialange campagnes van plaatselijke stammen en anderen die de rivier vrij wilden laten stromen. De bodem die onder het stilstaande water achter de dammen vandaan kwam, wordt nu door de stammen langs de rivier hersteld en beplant met duizenden jonge bomen en letterlijk tonnen aan zaden van inheemse planten. Meer dan een eeuw was de rivier verstikt en verstopt geweest, en de chinookzalmen, die gedurende die verdamde eeuw de reis naar hun eeuwenoude paai-gebieden niet hadden kunnen afleggen, trokken vrijwel meteen stroomopwaarts. De dag voordat we op die heuvel bijeenkwamen, was de eerste zalm sinds meer dan een eeuw via de meanderende Klamath door het noorden van Californië naar Oregon gezwommen. ‘Schitterend,’ zei Ron Reed, een visser van de Karuk-stam. ‘Hier hebben we voor gebeden,’ vertelde hij aan een krant.

Vlak bij de plek waar de Klamath de Stille Oceaan in stroomt, had de Save the Redwoods League eerder dat jaar al 50 hectare aangekocht en teruggegeven aan de Yurok-stam. De League was in 1918 opgericht door eugenetici voor wie natuurbescherming in lijn lag met bescherming van de witte elite tegen immigranten

en anderen. Dit soort landteruggaven (in combinatie met gepubliceerde verontschuldigungen) duiden dan ook op een ingrijpende verandering in de waarden en visie van de organisatie, die op haar beurt een verandering in de samenleving als geheel weerspiegelde. In mei 2025 gaf de Western Rivers Conservancy nog eens 19 hectare land terug langs de oever van de Blue Creek, een grote zijrivier van de Klamath. Zes dagen voor onze bijeenkomst bij de Estero de San Antonio werd een kleine 500 kilometer zuidelijker de Chumash Heritage National Marine Sanctuary gesticht, een reservaat dat meer dan 150 kilometer kustlijn en een zeegebied van meer dan 10.000 vierkante kilometer omvat. De Northern Chumash Tribal Council had negen jaar eerder een voorstel daartoe ingediend bij de federale overheid.

Van Maine tot de staat Washington, in de hele VS wordt land teruggegeven dat generaties geleden is geroofd. Niet alles, niet genoeg, maar elke hectare staat voor verandering. Er moest veel gebeuren om die teruggaven daadwerkelijk te laten plaatsvinden, er moest veel veranderen om alleen al het bestaan van inheemse Amerikanen te erkennen, na decennia van uitwissing en geïnstitutionaliseerd vergeten die waren gevolgd op eeuwen van genocide.* Meer dan dertig jaar heb ik er getuige van mogen zijn dat

* Een week na die bijeenkomst bij de Estero de San Antonio ging president Joe Biden naar Arizona om zijn excuses aan te bieden voor de culturele en fysieke genocide die had plaatsgevonden op de federale kostscholen, waar inheemse kinderen afstand moesten doen van hun taal en cultuur. 'Deze scholen,' zei hij, 'zullen altijd een grote schande blijven, een smet op de Amerikaanse geschiedenis. Veel te lang is dit buiten beeld gebleven, is er niet over geschreven in onze geschiedenisboeken, is er niets over verteld op onze scholen.' Acht jaar eerder, op 5 december 2016, waren in het Standing Rock-kamp in South Dakota – opgezet uit protest tegen de aanleg van een pijpleiding – honderden veteranen van het Amerikaanse leger neergeknield om zich te verontschuldigen voor de rol van het leger bij de moord op en verdrijving van inheemse Amerikanen.

inheemse Amerikanen en hun aanhangers stukje bij beetje het mogelijke en voorstelbare oprekten om dit punt te bereiken. Het was het einde van iets, het begin van iets anders.

En er gebeurt meer. Langs de hele westkust van de VS maken lokale groepen en scholen zalmrivieren schoon, waardoor de vissen terugkeren. Ze verdiepen zich in deze wilde dieren en de systemen waarvan ze deel uitmaken, terwijl de meeste niet-inheemse bewoners van de westkust daar tot dan toe nauwelijks kennis van hadden en weinig interesse voor konden opbrengen. (De zalm populatie aan de kust telde ooit tientallen miljoenen exemplaren en vormde, voordat de grote krimp inzette, een belangrijke voedselbron voor de inheemse bevolking en de dieren in het gebied.) Ze kijken met een nieuwe blik naar de wereld om hen heen, zien de waarde ervan en handelen daarnaar. Deze toewijding aan de zalmen is slechts één voorbeeld van de groeiende betrokkenheid bij de natuurlijke en culturele geschiedenis van leefomgevingen op het hele continent, van het streven om naar boven te halen wat vergeten was, aandacht te schenken aan wat verwaarloosd was, te herstellen wat beschadigd was. Natuurlijk doet niet iedereen mee en zijn er soms felle botsingen tussen de beschermers en groepen die streven naar exploitatie en uitwissing, maar het is een indicatie van een fundamentele verschuiving, misschien een terugkeer naar wat vergeten was, misschien het einde van het tijdperk van geïnstitutionaliseerd vergeten.

Het begin komt na het einde. De pop is het begin van een vlinder, maar de metamorfose verloopt niet bepaald gracieus. De rups valt uiteen, verandert in een slijmerige brij en daaruit ontstaat iets volkomen anders, aangestuurd door de tot dan toe sluimerende imaginale cellen. Het immuunsysteem van de oplossende rups ziet de imaginale cellen in die smurrie als vreemde lichamen en valt ze aan. Maar ze houden stand, vermenigvul-

digen zich en voeren instructies uit waardoor de rups een vlinder wordt. Een veelpotig, kruipend diertje wordt een gevleugeld wezen met zes poten, een dier dat bladeren verslindt wordt een dier dat nectar drinkt uit bloemen. In de afgelopen jaren, nu we meer aandacht hebben voor de natuur en er meer over leren van wetenschappers, zijn we deze metamorfose gaan zien als metafoor voor de transformatie van de samenleving: we bevinden ons in een stadium van ontbinding waarin de imaginale cellen worden aangevallen. Een vlinder is het einde van een rups. Het begin, het volgende tijdperk, volgt op het einde van het vorige, en daartussenin valt er van alles uiteen.

We kunnen een, op zijn zachtst gezegd, miserabel, moedeloos makend verhaal vertellen over wie we waren en waar we stonden tijdens de verkiezingen in de herfst van 2024. Maar intussen is er sprake van een diepe onderstroom van verandering. Dit is geen tijdperk waarin alles perfect is en al het onrecht uit het verleden teniet is gedaan, maar het is wel een tijdperk waarin belangrijke elementen van een samenleving, misschien wel van een hele beschaving, ingrijpend zijn veranderd, ook al proberen rechts-conservatieven alles terug te draaien. De ingrijpendste transformatie voltrekt zich in de denkbeelden over de wereld: de erkenning door niet-oorspronkelijke bewoners van de aanwezigheid en rechten van inheemse volken en de acceptatie van vele andere fundamentele waarheden over gender, ras, rechtvaardigheid en gelijkwaardigheid, over de natuur zelf en de wetenschap die haar verklaart. De praktische, tastbare veranderingen die we zien, zijn het gevolg van deze verschuivende denkbeelden.

Onze wereld is sterker veranderd dan vrijwel iedereen voor mogelijk had gehouden, zowel in positieve als in uiterst negatieve zin en vaak op een manier die niemand had voorzien. En de enormiteit van de veranderingen in het verleden garandeert dat

dit proces altijd zal doorgaan, dat stabiliteit geen optie is, al kunnen we misschien wel richting geven aan die veranderingen zolang we onze ogen er niet voor sluiten. Die oktoberochtend in 2024 stonden we boven op een heuvel, in een heden dat ooit een ondenkbare toekomst was geweest, omdat het een verbinding aanging met een weggedrukt verleden. Dit heden was stap voor stap bereikt. Zoals de dichter Antonio Machado het verwoordde: ‘De weg maak je zelf, door te gaan.’

Het mozaïek van veranderingen dat ik in kaart wil brengen omvat vele steentjes, en aan de basis daarvan ligt meestal een verschuiving naar het idee dat alles met alles verbonden is, dat de wereld een netwerk is van op elkaar inwerkende systemen, dat het op zichzelf staande individu op zijn best een verzinsel is, dat zowel het natuurlijke als het sociale domein drijft op coöperatie, niet op concurrentie. Het is een afscheid van oude hiërarchische en gesegregeerde systemen en van de wreedheden die door die systemen zijn genormaliseerd. Het idee van onderlinge verbondenheid ontspringt aan velerlei bronnen: aan nieuwe economische modellen en nieuwe wetenschappelijke inzichten uit de biologie en psychologie, aan boeddhistische en inheemse wereldbeelden, aan verschuivende waarden, aan de hoop en het verlangen om de gruwelijke eenzaamheid te verdrijven en weerstand te bieden aan de tendens naar afzondering, naar het verbreken van banden tussen mensen onderling, tussen volken, tussen mensen en natuur – een tendens die verankerd lijkt te zijn in de huidige sociale structuren. Ik denk dat we ook een verschuiving meemaken van het kapitalistische idee dat levende wezens en zelfs mensen zijn te beschouwen als dode dingen, als handelswaar, naar inheemse en animistische wereldbeelden, waarin niet alleen planten en dieren, maar ook rivieren en bergen levende entiteiten zijn met rechten en een bewustzijn. Het

venijn van die zin zit natuurlijk in het woordje ‘we’: niet iedereen doet mee en er is een felle tegenbeweging.

Het grasland waar we op die oktoberdag bijeenkwamen, heeft de vorm van een puzzelstukje. Aan de zuidgrens liggen het plaatsje Dillon Beach en een particuliere villawijk, de noordgrens wordt gevormd door de Estero de San Antonio. Simpel gesteld stroomt deze brede rivier tussen steile heuvels westwaarts naar de Stille Oceaan, maar dat doet ze niet rechtstreeks: ze slingert bedaard, met ruime bochten tussen die steile heuvels door. Op het strand vormt het stromende water plassen, zoals bij alle kleine riviermondingen langs de kust, en zo ontstaat daar een ecosysteem met water dat niet zout en niet zoet is. In dit mengsel leeft een bedreigd visje ter grootte van een kindervinger, de *Eucyclogobius newberryi*, dat alleen in dit brakke water gedijt. Verder stroomopwaarts leeft de *Rana draytonii*, een kikker met rode poten, die als ‘kwetsbaar’ wordt beschouwd – één treetje minder ernstig dan ‘bedreigd’. Het heuvellandschap waar we die windrige dag stonden, is de habitat van de *Speyeria zerene myrtleae*, een gespikkelde, goudbruine vlinder die zijn eitjes legt op een viooltje. De bladeren van dat plantje vormen het eerste en enige voedsel voor de rupsen die uit die eitjes komen; de vlinder drinkt de nectar van inheemse planten. Deze bedreigde vlinder komt voor zover bekend alleen voor op deze plek en in drie andere gebieden niet ver daarvandaan. Op de een of andere manier heeft deze soort anderhalve eeuw veeteelt overleefd.

In groepjes verspreid over de toppen en de hellingen stonden verwelkende wilde irissen, die in het vroege voorjaar bloeien. Herten struinden over de heuvels, haviken zweefden erboven. Toen ik met een groepje via het op sommige plekken gevaarlijk geërodeerde pad naar de riviermonding en het strand liep, zag ik dat de vloedlijn bezaaid was met sporen van wasberen op zoek

naar aangespoeld voedsel. Boven ons hoofd vloog een visarend. De archeoloog die voor de Coast Miwok-stam werkte, had werktuigen en andere resten gevonden die erop wezen van dat deze stam hier een lange geschiedenis had.

Greg Sarris, voorzitter van de Federated Indians of Graton Rancheria, een lange man die er jonger uitzag dan zijn tweeënzeventig jaar en gekleed was in een hemelsblauwe spijkerbroek en een grasgroen suède jasje, sprak met de verslaggevers en andere aanwezigen. Ik kende hem al langer als collega-schrijver en we maakten een praatje. Hij zag dit moment als de vervulling van een voorspelling die Essie Parrish, spiritueel leidster van de Kashaya Pomo, in de jaren vijftig had gedaan. Ze had haar toehoorders op het hart gedrukt de lessen van de oude volken niet te vergeten, omdat 'op een dag de witte mensen bij ons zullen komen om te leren hoe ze voor het land moeten zorgen'. De geschiedenis die naar dit moment had geleid, had zich in net zoveel bochten gewrongen als de Estero de San Antonio. De Federated Indians of Graton Rancheria is een inheemse natie samengesteld uit de Coast Miwok- en de Southern Pomo-stam, die van oudsher leefden in het gebied ten noorden van de Golden Gate Bridge, het tegenwoordige Marin County en Sonoma County.

De Spaanse missies en de ziektes die zich tussen 1769 en 1833 vanaf het huidige Mexicaanse grensgebied naar Sonoma verspreidden, hadden een verwoestend effect op de inheemse bewoners van de Californische kust. Nog meer vernietiging – in de vorm van bloedbaden, gelegaliseerde moordpartijen en slavernij – volgde toen de VS na de Mexicaans-Amerikaanse oorlog van 1846-1848 het gebied opeisten en de goudkoorts begon. Bij het opstellen van federale verdragen waarin werd vastgelegd welke naties grondgebied en rechten zouden krijgen, bleven de meeste inheemse Californiërs met lege handen achter. De Coast

Miwok, die zich in de San Rafael Arcángel-missie onder dwang tot het christendom hadden bekeerd, werden een landloos volk.

In 1922 kregen de Miwok en de Pomo een stuk grond van 6 hectare toegewezen in het gehucht Graton in Sonoma County – *rancheria* was de term die in Californië werd gebruikt voor deze kleine stukken grond die eigendom waren van meerdere inheemse stammen. Waar de genocide in de negentiende eeuw vaak bloedig en gewelddadig was, was de twintigste-eeuwse versie kil en bureaucratisch, maar evenzeer gericht op het uitwissen van culturele identiteit en het ontzeggen van soevereiniteit. In 1958 nam het Amerikaanse Congres een wet aan waarin werd bepaald dat eenenveertig *rancheria's* – waaronder die in Graton – niet langer gemeenschappelijk bezit van Californische stammen waren, maar privé-eigendom van individuen, en privatisering was vaak een stap op weg naar complete onteigening. Het federale beleid was er destijds op gericht om inheemse volken te laten opgaan in de samenleving, en om dat te bereiken moest zowel hun cultuur als hun band met hun leefgebied worden vernietigd.

Greg vertelde die dag over een vrouw en haar dochter die nog eigenaar waren van een stuk land van ongeveer een halve hectare in Graton Rancheria en contact met hem opnamen in dat zo belangrijke jaar 1992. Op hun aandringen hielp hij een wet opstellen die in 2000 door president Clinton werd ondertekend en die inhield dat de Miwok en de Pomo door de federale overheid werden erkend, met alle bijbehorende voorrechten en bevoegdheden. De groep die daaruit voortkwam en zich de Federated Indians of Graton Rancheria noemt, telt inmiddels 1537 leden – allemaal afstammelingen, zo vertelde Greg die dag, van veertien vrouwen die de genocide hadden overleefd en zo veel mogelijk elementen uit hun cultuur in ere hadden gehouden. Dank-

zij een alliantie met het beheer van Point Reyes National Seashore en met andere natuurbeheerders heeft de stam nu zeggenschap over 40.000 hectare grond.

Zo samengevat in een alinea lijkt de reis van een halve hectare naar 40.000, van officiële non-existentie naar erkenning, simpel en rechttoe rechtaan, maar hemel en aarde, wet en cultuur moesten worden bewogen, opgeschud, herzien, ontmanteld en herbouwd om dat punt te bereiken. We leven in een volkomen andere wereld dan die van de jaren vijftig, waarin Greg werd geboren, en de wereld van begin jaren zestig, waarin ik mijn intrede deed, toen de inheemse bewoners van Californië en die van de rest van Amerika grotendeels uit de geschiedenis waren gewist en de Spaanse missies werden geromantiseerd. Zelfs onze persoonlijke levens, die van mij als vrouw, die van hem als homoseksuele man van Pomo-/Coast Miwok-/Filipijnse afkomst, hadden een vorm aangenomen die onwaarschijnlijk, zelfs onmogelijk werd geacht in de tijd dat we hier in de buurt opgroeiden, allebei ongeveer even ver van de Estero de San Antonio – hij in Santa Rosa, ten noordoosten van de rivier, ik in Novato, ten zuidoosten ervan.

Dit waren kleine stapjes in een grootschalig veranderingsproces, dat heeft geleid tot een wereld die voor mensen zestig of zeventig jaar geleden ondenkbaar was. We bewonen en erven een wereld die stukje bij beetje is veranderd, op zo'n grote schaal, op zoveel verschillende manieren en in zoveel domeinen van het dagelijks leven, dat die transformatie nog nauwelijks is beschreven.

2 Gevleugelde zaden

Zaden verspreiden zich op allerlei manieren. Sommige zijn ingekapseld in een vrucht en worden opgegeten door vogels die ze tijdens hun vlucht ver van de moederstruik uitscheiden; andere, zoals de zaden van paardenbloemen en esdoorns, hebben zelf vleugels of kunnen zich als een parachute op de wind laten meedrijven; sommige barsten uit hun peul, zoals de boonvormige zaden van de blauweregen; andere verspreiden zich door aan een vacht, haren of textiel te blijven kleven; sommige worden meegenomen en opgeborgen door eekhoorns, die met hun vergeetachtigheid hele wouden verwekken. Sommige zaden verkeren jaren of decennia in een sluimertoestand en ontkiemen pas als er vuur over het land raast. De reuzensequoia, het grootste organisme op aarde, laat zijn zaden vallen als er brand is die de hars in de kegels smelt. In de vernietiging schuilt zijn wedergeboorte.

Ook ideeën hebben allerlei manieren om zich te verplaatsen, en sommige ideeën die in de verborgenheid beginnen, verspreiden zich, vermenigvuldigen zich en worden krachtige elementen van een cultuur, een samenleving, een beschaving. De ideeën die de afgelopen driekwart eeuw wortel hebben geschoten, hebben vrucht afgeworpen – in de vorm van wetten, rechten, overtuigingen, rollen en mogelijkheden die daarvoor niet bestonden – en samen brengen ze zulke ingrijpende veranderingen teweeg

dat ze het einde betekenen van een beschaving en het begin van een nieuwe, met andere waarden en overtuigingen. We doen vaak alsof we hier alleen maar zijn om te ploeteren, eindeloos zaden en zaailingen te planten en te verzorgen, maar intussen hebben we de rijke oogst geplukt van wat onze voorgangers hebben gezaaid en opgekweekt.

Een boom kun je omhakken, maar ideeën overleven doorgaans alle aanvallen. Rechten kun je afpakken, maar het geloof in die rechten niet; in dat opzicht zijn ideeën net als bomen die niet terugkeren tot zaadjes, het zijn de djinns uit *Duizend-en-een-nacht* die er na hun bevrijding alles aan zullen doen om te voorkomen dat ze weer in de fles worden gestopt. Onder de Amerikaanse vrouwen die op 24 juni 2022 het recht op abortus verloren doordat het Hooggerechtshof een uitspraak van negen- enveertig jaar eerder teruggedraaide, is er vast een groep die vindt dat zichzelf en anderen dat recht helemaal niet hadden mogen hebben (hoewel mensen die niet in een algemeen principe geloven zichzelf vaak een uitzondering gunnen of het allemaal smoren in cognitieve dissonantie of ontkenning). Die groep is echter veel kleiner dan het aantal mensen dat wél gelooft in het recht op abortus voor allen. De herinnering aan afgenomen rechten verdwijnt niet zomaar, en hoewel in Amerika steeds meer staten de mogelijkheid krijgen die rechten in te perken, breiden andere naties, waaronder Mexico, Argentinië, Ierland en Spanje (evenals sommige Amerikaanse staten), ze juist uit. In juni 2025 is in het Verenigd Koninkrijk een wet uit 1861 teruggedraaid op grond waarvan vrouwen die na vierentwintig weken abortus pleegden konden worden vervolgd (in Noord-Ierland is abortus in 2019 gelegaliseerd).

Ideeën hebben macht, en hoewel degenen die een bepaald idee ondersteunen die macht vaak bagatelliseren, weten degenen die